

VASILE ALECSANDRI, 2021 – AN APOCRYPHAL BICENTENARY

Ioan DĂNILĂ

Assoc. Prof. PhD, „Vasile Alecsandri” University of Bacău

Abstract: A first rank personality of the political and cultural life in Romania, dating back to its starting modernization, Vasile Alecsandri was a subject to controversies about his biographical details among which the ones dealing with his birth place and date are the most significant. Some literary historians stated that his birth date might have been July, 21st, 1821, during his family refuge journey from Bacău to Târgu-Ocna, being afraid of the attacks of the revolutionaries lead by Tudor Vladimirescu. Further research in the archives demonstrated that his real date of birth is June 14th, 1818 and his birth place is the city of Bacău.

This paper deals with this approach bringing to light revealing documents reactivated in 2018, when the real bicentenary of Vasile Alecsandri's anniversary was celebrated.

Keywords: apocryphal bicentenary, controversial biography, archives research, revealing documents, true bicentenary

Nu este singurul caz de incertitudine biografică a unui scriitor român (dacă ar fi să-l numim pe Ion Creangă – 1837 sau 1839? – pare de ajuns), dar în anul când calculele aniversative duc spre un centenar sau un bicentener, chestiunea se impune a fi resuscitată. O mult solicitată lucrare de informare bibliografică – *Dicționarul cronologic* din 1979, coordonat de I. C. Chițimia și Al. Dima – consemnează lapidar: „1821, iul. 21. Se naște Vasile Alecsandri, fiul medelnicerului Vasile Alecsandri și al Elenei Cozoni. Data nu este atestată prin acte oficiale; a fost declarată și susținută de scriitorul însuși și de membrii familiei. S-au mai propus, pe baza unor atestări documentare, anii 1818 și 1819 (m. 1890)”¹. Se deduce că, deși lipsesc înscrisurile autorităților, declarația celui în cauză și a rudelor de gradul I este decisivă².

Cercetătorii vieții și operei lui Vasile Alecsandri de la începutul secolului XX mărturiseau că au „întâmpinat dificultăți serioase din cauza lipsei atât a unei ediții critice, cât și a unei biografii precise și circumstanțiate a lui Alecsandri”³. La polul opus se află realizatorii ediției academice „Opere” din anul 2019, în colecția „Opere fundamentale”, coordonată de Eugen Simion. Pentru a nu fi acuzat de discurs pro domo (este larg cunoscută campania de salvare a Casei „Vasile Alecsandri” din Bacău, pe care am deschis-o în 1990 – la centenarul trecerii în eternitate a scriitorului – și am încheiat-o, cu succes, în 2018), voi reproduce, in extenso, secvența din tabelul cronologic care prefațează volumul I și care este realizat de istoricul literar Victor Durnea, cercetător științific cu o vastă experiență la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” Iași:

„1818 iunie 14 – Se naște, la Bacău, conform unei «mărturii mitricale» (*Actul, emis de Mitropolia Moldovei în 1835 iulie 12, a fost descoperit și publicat de Gheorghe Ungureanu; vezi și «Gazeta literară», nr. 37, din 6 septembrie 1965, p. 9 – nota de subsol*), cel de-al doilea copil al medelnicerului Vasile Alecsandri și al soției sale, copil care primește la botez prenumele tatălui. În mai sus citatul text memorialistic («*Suvenire din*

viața mea», 1865, n. n.) însă, scriitorul declara: «Sunt născut în Bacău, la anul 1821, luna iuli, în timpul revoluției grecești ce au izbucnit mai întâi în Moldova sub comanda prințului Ipsilanti. Țara fiind pe atunci în prada eteriștilor greci și a ienicerilor, părinții mei fiind nevoiți a se adăposti în codri, cu copiii lor și cu câțiva servitori credincioși. Nașul meu au fost fratele maicei mele, Mihai Cozoni, om viteaz, vânător vestit în Munții Ocnei, carele, intrând ca sutaș, muri cu arma în mână la Drăgășani, în Valahia (vezi balada *Andrii Popa*)». (Cum se observă lesne, informația din urmă, referitoare la naș, o dezmente pe cea dintâi, privitoare la data nașterii, căci lupta de la Drăgășani are loc în *iunie* – subl. ed., V. D. – 1821, așa cum o dezmente și pe aceea despre originea italiană a mamei!)

Aceeași dată de naștere (iulie 1821) este înscrisă pe actul de căsătorie din 1876 (pe baza declarațiilor unor martori) și de asemenea într-un album al Societății *Junimea*. Însă, în registre ale Universității Sorbona din 1835 și din 1837, Pompiliu Eliade descoperea declarată (și nu dovedită cu acte) o altă dată de naștere – 21 iulie 1819. (După unii, școlarul moldovean ar fi furnizat această dată falsă întrucât legislația franceză cerea candidaților la bacalaureat să fi împlinit vârsta de 16 ani!)

După Vasile, în familia medelnicerului Alecsandri se mai nasc alte trei fete – Profira, Smaranda și Theodosia –, care au murit nevârstnice, și un băiat – Ion (Iancu) –, născut la 30 decembrie 1826⁴⁾.

Să urmărim informațiile cuprinse în articolul „Câteva date inedite despre familia și viața poetului Vasile Alecsandri”, publicat în revista ieșeană „Cetatea Moldovei” în 1943 de Gheorghe Ungureanu, reabil cercetător și director, decenii la rând, al Arhivelor Statului din Iași. Pentru început, acesta își exprimă nemulțumirea față de calitatea studiilor axate pe tematica respectivă: „Cercetătorii de până acum ai vieții poetului de la Mircești n-au făcut prea multă lumină în ceea ce privește trecutul familiei Alecsandri; din această cauză mai sunt încă în circulație afirmațiile fanteziste sau de-a dreptul calomniatoare lansate de unii și alții fie din neștiință, fie din răutate⁵⁾. După ce stabilește adevărata genealogie a familiei și relația exactă între antroponimele *Alecsandru* și *Alecsandri*, arhivistul se întreabă: „Când s-a născut poetul Vasile Alecsandri?”⁶⁾, recunoscând că „chestiunea a fost discutată mult” și fixând un criteriu eminamente administrativ: „Nu s-a putut stabili o dată precisă în lipsa unui act de naștere⁷⁾. Până atunci erau vehiculați doi ani: 1819 și 1821, dar în 1943, o mărturie de mitrică emisă de Mitropolia Moldovei oferă data reală: 14 iunie 1818. Cum se întâmplă nu o dată în procesul de prelucrare a documentelor arhivistice, actul a fost găsit de acribul cercetător „printre hârtiile răzlețe depuse spre păstrare la Arhivele Statului”⁸⁾. Iată conținutul acestui document cu valoare de istorie literară:

„Mărturie de mitrică

Prin care se face știut duhovniceasca Decasterie a Mitropoliei Moldovii că după încredințarea ce s'au luat prin sprafcă, s'au aflat pentru dumnealui Vasile Alexandri că la anul 1818 luna Iunie 14 s'au născut în târgul Bacăului, din pravoslavnicii legiuirii săi părinți, dumnealui spatarul Vasile Alecsandri cu soția sa Elena născută Cozoni, căruia

atunci prunc, lucrările sfântului botez în drept slăvitoarea noastră credință, după așezământurile sfintei și marea biserică a răsăritului, i s'au săvârșit de preotul Ioan dela Biserica Precista din arătatul târg, la 22 a aceleiași luni Iunie, iar nași i-au fost moșul său, dumnealui Mihalachi Cozoni. Drept aceea, spre încredințarea nașterii și a botezului în pravoslavie a numitului Vasilie Alecsandri, fiind mai sus pomeniților săi părinți, i s'au dat această mitrică deasupra cu iscălitura Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovii și cavalier I. I. Veniamin, iar gios adevărită cu punerea pecetii și cu iscăliturile cilenurilor acestii Dicasterii. 1835. Iulie 12, No. 333⁹⁾.

Gheorghe Ungureanu notează ca un autentic detectiv istoric: „Pe dosul acestei hârtii este scris de tatăl său:

«Vasilică este născut la 14 Iunie 1818 în târgul Bacăului, botezat în lege pravoslavnică de preotul Ioan dela biserica numită Precista din Bacău; iar nănaș i-au fost moșul său Mihalache Cozoni. Părinți: Spatarul Vasile Alecsandri, mama spătăreasa Elenco Alecsandri, născută Cozoni»¹⁰⁾.

Un caz similar vine să întărească credibilitatea documentului: „La 12 iulie 1836 Grigore Cuza scoate pentru nepotul său Neculai Docan o asemenea «mărturie de mitrică», «spre a-i sluji la eczamenul ci ari a i să face întru primirea la Academia din Paris unde se află dus spre câștigarea învățaturii»¹¹⁾. Un lanț de întrebări pune în final Gheorghe Ungureanu: „Actul de mai sus i-a servit tânărului Vasilică Alecsandri la Paris în 1835. De ce acolo s-a înregistrat 1819? Nu cumva este o greșală? Sau o modificare făcută cu vreun interes?»¹²⁾. Cu autoritatea specializării pe care o practica și cu experiența cercetării nemijlocite a fondurilor arhivistice ieșene, directorul instituției conchide: „Susținem data de 14 Iunie 1818, pe care ne-o arată acest act eliberat de Mitropolia Moldovii «după încredințarea ce s-au luat din sprafcă» și credem mai mult în știința tatălui său despre nașterea copilului Vasilică decât martorii care au servit la facerea unui act la 1873 la Tribunalul Bacău, care arată data nașterii 1821»¹³⁾. Cât privește corectitudinea alcătuirii unor acte în contexte identice, Gheorghe Ungureanu avertizează: „Acei care vor să se convingă de nesinceritatea actelor de naștere făcute cu martori, la căsătorii, să cerceteze dosarele de căsătorii și vor constata că atât mirii și mai ales miresele își micșorează vrâsta. De altfel legiuitorul a avut în vedere aceasta[,] și actele de acest fel, menite a facilita căsătoria, nu mai sunt bune «decât a servi numai în caz de căsătorie»¹⁴⁾.

În condițiile în care singura informație acreditată de un înscris oficial este aceea referitoare la data de 14 iunie 1818, iar bardul de la Mircești știa mai bine decât oricine valabilitatea unui document (poetul a deținut funcția de director al Arhivelor Statului din Iași¹⁵⁾), inițiativa de a celebra bicentenarul nașterii la 21 iulie 2021 are doar valoarea unui gest encomiastic, pe care l-am putea construi în fiecare clipă, date fiind personalitatea covârșitoare a lui Vasile Alecsandri și larga apreciere a temelor prezente în opera sa.

ANUL III, Vol. VI, Nr. 7

1 IULIE 1942

Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

S U M A R

GH. A. CUZA	Tit Liviu, cântăreț epic al Romei
D. IOV.	Trimit azi Regelui scrisoare...
GH. TUDORANU	O oră de muzică după Paști
GEORGE LESNEA	Închinare Mareșalului
G. BEZVICONI	Prințul Constantin Moruzi
ION BUZDUGAN	Curg Dunării...
V. I. CATARAMĂ	Sufletul Junimii: Vasile Pogor
PETRE STATI	Vîfor. Cules elegiac
N. GRIGORAȘ	Mănăstirea Cetățuia
G. URSU	Plecarea
DIMITRIE GHERASIM	Problema schimbului de populații
RONSARDA CASTRO	Carul mare. Somn
AUREL GEORGE STINO	Poezie finlandeză (traduceri)
— SPERANȚA PASCU	Casa Șvarț
SERGIU GROSU	Bacantă
G. A. C.	Viața la Iași
GH. A. CUZA	Cronica externă
I. FR. BOTEZ (traducere)	Cronica iudaică

ÎNSEMĂRI: Un an dela intrarea în război. — Aniversarea Mareșalului. — I. Petrovici la cei 60 de ani. — † Un erou: general inginer D. Vasiliu. — Vizita ziaristilor italieni. — „Porunca Vremii” despre noi. — Conferința d-lui Gh. A. Cuza. — Vaslutul anului 1942. — Manifestația dela Teatrul Național din Iași. — Anglia putere anti-europeană. — Insemnări economice. — O scrisoare de dragoste. — Gheorghe Tutoveanu. — D-1 Rudolf Suflu. — Victor Bîlculescu. — Precizări care nu precizează nimic, dimpotrivă. — Prăznuirea lui Octavian Goga și a marilor înaintași ai scri-sului moldovenesc. — Vacanță.

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

I A Ș I

Mărturie de mitrică

Prin care se face știut dănovniceasca Decasterie a Mitropoliei Moldovii că după încredințarea ce s'au luat prin sprafcă, s'au aflat pentru dumnealui Vasile Alexandri că la anul 1818 luna Iunie 14 s'au născut în târgul Bacăului, din pravoslavnicii legiului săi părinți, dumnealui spătarul Vasile Alecsandri cu soția sa Elena născută Cozoni, căruta atunci prunc, lucrurile sfântului botez în drept slăvitoare noastră credință, după așezământurile sfintei și marea biserică a răsăritului, i s'au sădărsit de preotul Ioan dela biserică Precista din ardatul târg, la 22 a aceluiași luni Iunie, iar nași i-au fost mosul său, dumnealui Mihalachi Cozoni. Drept aceia, spre încredințarea nașterii și a botezului în pravoslavie a numitului Vasile Alecsandri, fiind mai sus pomeniților săi părinți, i s'au dat această mitrică deasupra cu iscăltura Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovii și cavaler I. I. Veniamin, iar gios adeverită cu punerea peceții și cu iscălturile tlemurilor acestii Dicasteriei 1, 1835, Iulie 12, No. 333.

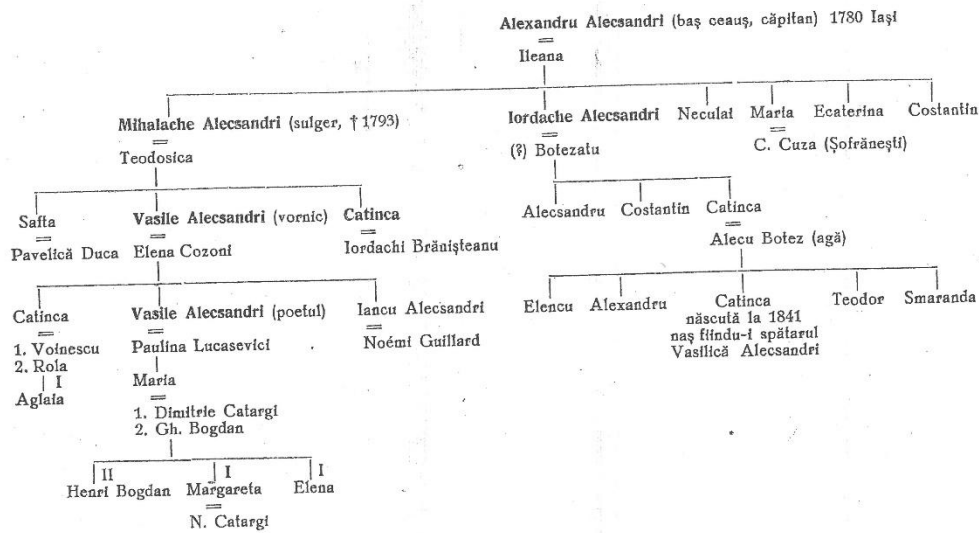
Pe dosul acestei hârtii este scris de tatăl său:

„Vasilică este născut la 14 Iunie 1818 în târgul Bacăului, botezat în lege pravoslavnică de preotul Ioan dela biserică numită Precista din Bacău; iar nașas i-au fost moșul săi Mihalachi Cozoni. Părinți: Spătarul Vasile Alecsandri, mama spătarasa Elena Alecsandri, născută Cozoni”.

La 12 Iulie 1836 Grigore Cuza scoate pentru nepotul său Neculai Docon o asemenea „mărturie de mitrică”, „spre a-l sluiji la examenul ci art a i să face intru primirea la Academia din Paris unde se află dus spre câștigarea învățăturii”.

Actul de mai sus i-a servit tânărului Vasilică Alecsandri la Paris în 1835. Dece acolo s'a înregistrat 1819? Nu camra este o greșală? Sau o modificare făcută cu vreu interes? Sursă din data de 14 Iunie 1818, pe care ne-o arată acest act eliberat de Mitropolia Moldovii „după încredințarea ce s'au luat din sprafcă” și credem mai mult în știința tatălui său despre nașterea copilului Vasilică, decât mariorii care au servit la facerea unui act la 1873 la Tribunalul Bacău, care arată data

1. Arhivele Statului Iași, mapa familiei Alecsandri.

Note bibliografice

- 1) [Mircea Anghelescu], în *Literatura română. Dicționar cronologic* (coordonatori, I. C. Chițimia, Al. Dima), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, s.v.
- 2) O oarecare rezervă transpare din prezența semiadvebului „mai”, în compania verbului prezumtiv „a propune”, ambele proiectând asupra ansamblului informativ efectul de îndoială, dar și de libertate a opțiunilor. Adecvată ar fi fost, poate, aplicarea procedurilor din dicționarele lingvistice: când un lexem dispune de o variantă, aceasta este înregistrată la locul ei, alfabetic. În cazul nostru, *Dicționarul cronologic* ar fi trebuit să menționeze în dreptul anilor 1818 și 1819 „probabilitatea” nașterii lui Vasile Alecsandri, cu trimitere la anul 1821. (Lucrarea lexicografică discutată aici este girată de o editură în a cărei denumire regăsim atributul „Științifică”.) Aceeași observație, pentru anul 1890 (responsabilii secțiunii din *Dicționar*: Emil Manu și Nicolae Mecu): „aug. 22. Moare la Mircești Vasile Alecsandri (n. 1821)”. În paranteză, trebuiau înscrși și ceilalți doi ani, ca variante.
- 3) Ch. Drouhet, *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, București, Editura „Cultura Națională”, 1924. Lucrarea înmănunchează articole apărute în „Viața Românească” între 1911 și 1914.
- 4) Victor Durnea, *Tabel cronologic* la „Opere. Poezii”, de Vasile Alecsandri, vol. I-II, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, colecția „Opere fundamentale”; coordonatorul colecției, acad. Eugen Simion; studiu introductiv de Eugen Simion; volum apărut în anul 2019, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bacău (președinte, Sorin Brașoveanu), pp. CXLII-CXLIII.
- 5) Gh. Ungureanu, „Câteva date inedite despre familia și vieța poetului Vasile Alecsandri”, în „Cetatea Moldovei”, Iași, anul IV, vol. IX, nr. 5, mai 1943, p. 254.
- 6) *Ibidem*, p. 261.
- 7) *Ibidem*.
- 8) *Ibidem*.
- 9) *Ibidem*, p. 262. Localizarea: „Arhivele Statului Iași, mapa familiei Alecsandri” (notă de subsol).
- 10) *Ibidem*.
- 11) *Ibidem*.
- 12) *Ibidem*.
- 13) *Ibidem*, pp. 263-264.
- 14) *Ibidem*, p. 264.
- 15) *Ibidem*.
- 16) Cf. *ibidem*: „O curioasă coincidență: Mihalache Alecsandri a fost «camaraș de izvoade» la [«]Sf. Spiridon[»], fiul său Vasile Alecsandri în 1849[.] «Arhivist al Statului»[.] iar fiul acestuia, poetul Vasile Alecsandri, arhivist al Statului în 1850; trei generații de arhiviști” (p. 258).